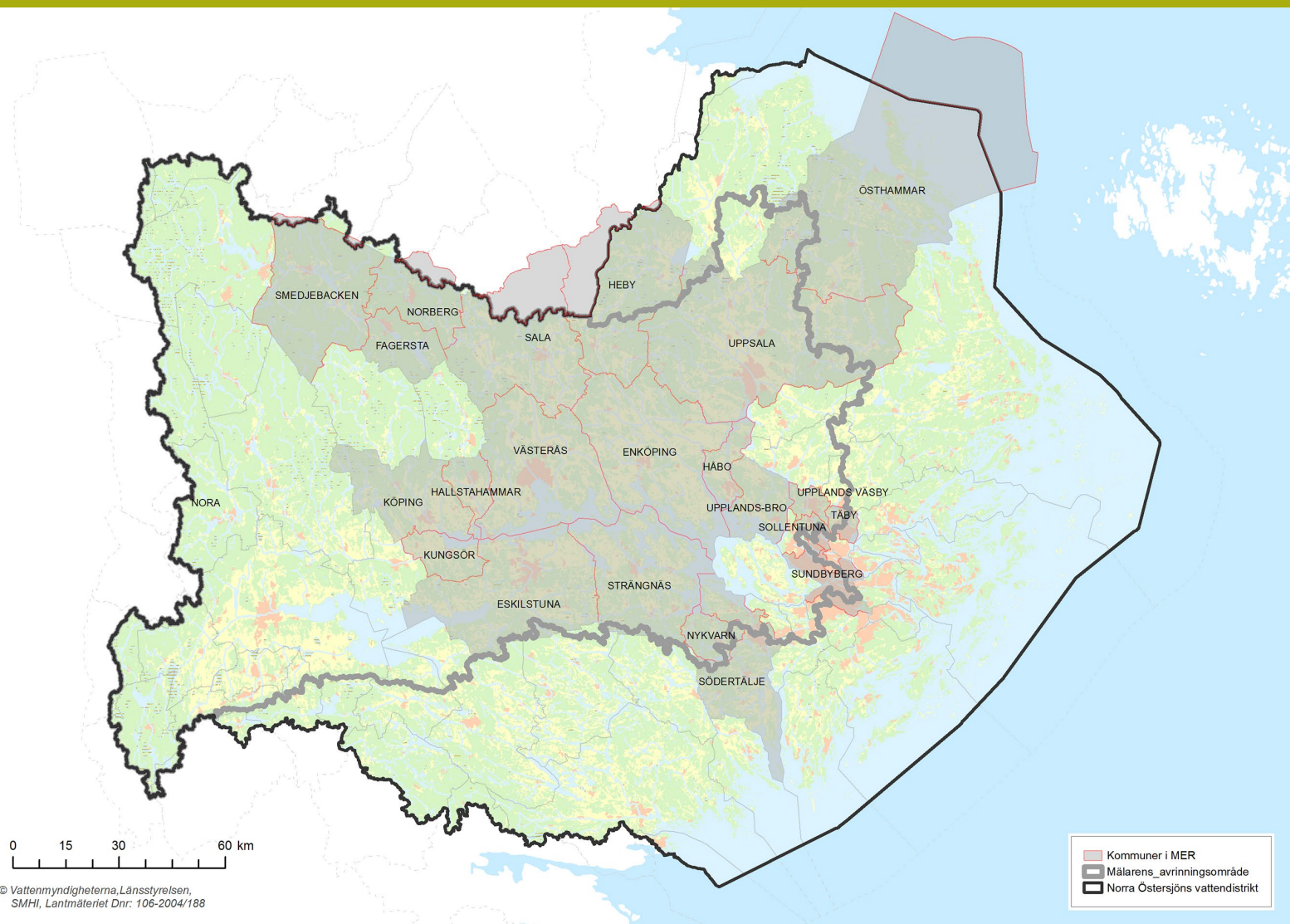

MÄLAREN – EN SJÖ FÖR MILJONER

Slutrapport projektet 2013–2021

Titel	Mälaren – en sjö för miljoner slutrapport projektet 2013–2021
Författare	Linda Røjning och Elin Ångman
Rapportnummer	2022:1
ISSN	
År	2022
Kontakt	Ingrid Hägermark, Mälarens vattenvårdsförbund, 010-224 93 72, ingrid.hagermark@lansstyrelsen.se
Webbplats	www.malaren.org
Omslagsbild	Vattenmyndigheterna, Länsstyrelsen, SMHI, Lantmäteriet Dnr: 106-2004/188
Upplaga	Endast digital utgåva

Förord

Mälaren är en sjö för miljoner i många bemärkelser: drygt två miljoner människor bor i kommunerna närmast Mälaren och den utgör dricksvattentäkt för ungefär lika många. Mälaren är också hem för miljoner fiskar, småkryp och växter. Mälarens värde uppskattades 2014 i en utredning av Svenskt vatten till 127 miljarder kronor årligen.

Mälaren är av stor betydelse för oss som lever kring den, och det finns många anledningar till att arbeta för att vårda och bevara Mälaren.

Projektet Mälaren – en sjö för miljoner initierades 2012, som en följd av vattendirektivets ökade krav på myndigheter och verksamhetsutövare att arbeta för att förbättra vattnets status tillsammans med insikten om att detta måste vi göra gemensamt. Vattnet känner inga administrativa gränser och rinner dit det vill. Vi delar samma vatten, och för att komma till rätta med problemen behöver vi arbeta tillsammans, åt samma håll.

Projektet har pågått mellan 2013 och 2021. Sedan starten har mycket vatten runnit under våra broar och vi hoppas att det har blivit lite renare tack vare insatserna genom Mälaren – en sjö för miljoner. Det har gett en plattform att samarbeta genom, som har använts väl. I denna slutrapport kan du läsa om hur projektet började, hur det har finansierats och de mångsidiga resultaten. Vi hoppas att du, som deltagit i projektet känner dig stolt och att du som söker inspiration för vattenvårdsarbete finner den här.

Som ett kvitto på att Mälaren – en sjö för miljoner har varit ett framgångsrikt projekt fortsätter nu verksamheten som en ordinarie del av Mälarens vattenvårdsförbunds verksamhet från och med januari 2022.

Vi vill sända ett stort och varmt tack till alla som genom åren har bidragit till projektets genomförande med finansiering och engagemang: kommuner, andra myndigheter och organisationer samt enskilda individer. Ni har gjort detta möjligt! Ett stort tack även till alla er som har deltagit i de nätverk och aktiviteter som erbjudits, och därmed hämtat in kunskaper och inspiration att nå längre, för ett bättre vatten. Ni har alla varit mycket viktiga. En kan inte göra allt, men tillsammans kan vi göra mycket!

Mars 2022

Ingrid Hägermark

Förbundschef Mälarens vattenvårdsförbund

Sammanfattning

För att underlätta och stötta kommunerna i det komplexa arbetet med vattenfrågor initierade Mälarens vattenvårdsförbund det åtgärdsinriktade projektet Mälaren – en sjö för miljoner (MER). Projektet, som har riktat sig till kommunerna i Mälarens avrinningsområde, startades 2013 och avslutades i december 2021. Målet med projektet var att öka åtgärdstakten och erfarenhetsutbytet.

Genom årens lopp har Mälaren – en sjö för miljoner arbetat med både stora och små frågor. Till de aktiviteter som genomförts inom MER hör bland annat seminarier kring aktuella vattenteman, diskussionsforum för vattenfrågor och stöttning i projektutveckling. MER:s verksamhet har fått en nationell spridning och under de 52 seminarier, kurser och kunskapsdagar som arrangerats har 1 911 deltagare noterats. Projektet har skapat ett stort kontaktnätverk, gett mycket erfarenhetsutbyte och har mycket framgångsrikt arbetat med att växla upp resurserna. Insatserna har lett till ökad kunskap och samverkan och en stimulering av uppkomsten av nya vattenvårdande åtgärder.

Sammantaget har initiativet varit mycket uppskattat av medlemskommunerna och förväntningarna på projektet infriades i och med uppkomsten av projektet LIFE IP Rich Waters, ett integrerat vattenvårdsprojekt med 32 partners och en budget på 300 miljoner kronor, varav hälften är bidrag från EU tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten.

Mälaren – en sjö för miljoner har visat vägen för förbundets fortsatta verksamhet, och under 2022 kommer det att bli en del av den ordinarie verksamheten i Mälarens vattenvårdsförbund.

Innehållsförteckning

1 Inledning	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte och målsättning.....	8
1.2.1 Syfte.....	8
1.2.2 Mål	8
1.3 Organisation	8
2 Genomförande och resultat	10
2.1 Projektförloppet	10
2.1.1 Etapp 1.....	10
2.1.2 Etapp 2.....	11
2.1.3 LIFE IP Rich Waters	12
2.2 Projektbudget och finansiering.....	13
2.3 Projektmedlemmar och samarbetspartners.....	14
2.4 Aktiviteter.....	14
2.4.1 Erfarenhetsutbyte och diskussionsplattformar.....	14
2.4.2 Seminarier och kunskapsdagar.....	16
2.4.3 Utbildning för vattenpolitiker.....	17
2.4.4 Skrivelse dagvatten.....	18
2.4.5 Vattenprojektbank och vattenkontaktlista.....	18
2.4.6 Transformativ miljökommunikation (TRANSEC)	19
2.4.7 Projektutveckling	19
3 Måluppfyllelse	22
3.1 Utvärdering av MER	22
3.2 Övergripande mål	22
3.2.1 Mål: MER har på ett väsentligt sätt bidragit till att MKN för vatten i Mälarregionen kan nås 2021.....	22
3.3 Delmål	24
3.3.1 Mål: Samtliga kommuner ska ha deltagit i någon av MER:s aktiviteter	24
3.3.2 Mål: Samtliga kommuner som ingår i MER ska ha ett styrdokument för sitt arbete med MKN för vatten.....	25
3.3.3 Mål: MER ska bidra till att åtgärdsprojekt har påbörjats av samtliga ingående kommuner samt av Mälarens vattenvårdsförbund.....	26
3.3.4 Mål: Kommunernas finansiering växlas upp mot extern finansiering.....	27

3.3.5 Mål: Projektet ska ha medfört att olika typer av nätverk mellan kommunerna och andra aktörer har skapats.....	28
---	----

4 Reflektion och slutsatser..... 29

4.1 Reflektioner	29
------------------------	----

4.1.1 Projektidén.....	29
------------------------	----

4.1.2 Tillvägagångssätt.....	29
------------------------------	----

4.1.3 Målgruppen	30
------------------------	----

4.1.4 Förväntningar på projektet och avvikelser	31
---	----

4.1.5 MER blir del av förbundets ordinarie verksamhet.....	32
--	----

4.1.6 Förankring av projektets resultat och effekter	32
--	----

4.2 Sammanfattande slutsatser.....	33
------------------------------------	----

5 Rekommendationer 34

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Mälarens vattenvårdsförbund (MVVF) är en ideell förening med närmare 60 medlemsorganisationer som bildades 1998.

En bred samverkan kring hur miljöövervakningen av Mälaren ska bedrivas var ett viktigt motiv för att bilda vattenvårdsförbundet. Samverkan och delaktighet i dessa frågor är en grundsten för miljösamarbetet.

Anspråken på Mälaren är många och i vissa fall motstridiga vilket ställer höga krav på samverkan. Ett vattenvårdsförbund kan förbättra förutsättningarna för detta.

Förbundets syfte är att bidra till ett bättre underlag för samhällsplanering och annan verksamhet av betydelse för vattenförhållandena i Mälaren. Därigenom förbättras möjligheterna att följa upp miljömål och initiera miljöförbättrande åtgärder. Förbundet möjliggör en ökad aktivitet, effektivitet och kvalitet i miljöövervakningen genom samverkan av resurser.

I och med införandet av vattendirektivet 2004 fick kommunerna ett utökat ansvar för vattnet. I all tillsyn och planering ska hänsyn till miljökvalitetsnormerna (MKN) tas. Utmaningarna om en bättre vattenkvalitet och säkrare dricksvattenförsörjning ska mötas samtidigt som befolkningen har växt kraftigt i regionen. Istället för att minska negativ påverkan riskerar vi därmed istället att öka den.

För att underlätta och stötta det komplexa arbetet med vattenfrågor initierade MVVF det åtgärdsinriktade projektet Mälaren – en sjö för miljoner (MER). Projektet, som har riktat sig till kommuner i Mälarens avrinningsområde, startades 2013 med en första etapp som sträckte sig över två år. Den andra etappen påbörjades 2015 och avslutades i december 2021. Vid 2021 var 23 kommuner medlemmar i MER.

Denna rapport summerar resultat och erfarenheter från projektet och riktar sig till projektets medlemskommuner, samt medlemmarna i Mälarens vattenvårdsförbund. Rapporten kommer även att vara ett stöd till MVVF:s kansli och styrelse för kommande arbete med samverkansfrågor.

1.2 Syfte och målsättning

1.2.1 Syfte

Projektet initierades med syftet att underlätta kommunernas åtgärdsarbete och för att säkra vattenresurserna i Mälaren. Målet var att skapa en plattform och ett nätverk för ökat erfarenhetsutbyte mellan kommunerna i Mälarens avrinningsområde samt att öka åtgärdstakten. Detta skulle uppnås genom att hjälpa kommunerna med att prioritera vilka åtgärder som var viktigast och att ge stöd i att söka medfinansiering för åtgärder.

Förbundet skulle genom samordningen erbjuda kommunerna:

- En stödjande roll i åtgärdsprojekt genom att förbundet hjälper kommunen att, utifrån sina behov, prioritera åtgärder och ta fram projektplaner och att söka finansiering för åtgärder i kommunen som gynnar Mälaren.
- Ett kontaktnät och en plattform för åtgärdsarbetet för Mälaren.
- Upprättande av en "åtgärdsbank" för Mälaren. Utifrån de problem och risker som finns i Mälaren kan en åtgärdslista upprättas som kommunerna delvis kan utgå ifrån vid planering av åtgärder.

1.2.2 Mål

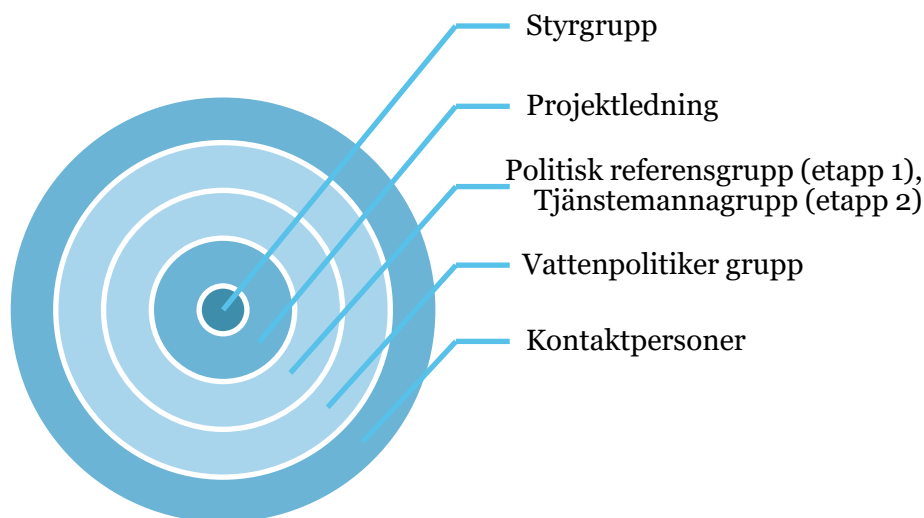
Det övergripande målet med projektet var vid projektstarten att MER på ett väsentligt sätt ska ha bidragit till att uppnå MKN för vatten i Mälarenregionen till 2021. Vid projektstarten sattes även följande delmål:

- Samtliga kommuner ska ha deltagit i någon av MER:s aktiviteter.
- Samtliga kommuner som ingår i MER ska ha ett styrdokument för sitt arbete med MKN för vatten.
- MER ska bidra till att åtgärdsprojekt har påbörjats av samtliga ingående kommuner samt av Mälarens vattenvårdsförbund.
- Kommunernas finansiering växlas upp mot extern finansiering.
- Projektet ska ha medfört att olika typer av nätverk mellan kommunerna och andra aktörer har skapats.

1.3 Organisation

Projektet innebar att ett sekretariat bildades hos MVVF, vars uppgift var att stödja och samordna kommunerna i åtgärdsarbetet. MER:s organisation har bestått av en styrgrupp, en projektledning, en politisk referensgrupp, en tjänstemannagrupp, en grupp med vattenpolitiker samt de tjänstepersoner och politiker som under projektet har agerat som kontaktpersoner.

Figur 1. MER:s organisation.

Styrgruppen har utgjorts av MVVF:s styrelse och har varit ansvarig för beslutande om projektets strategi och fastställande av dess budgetramar. Arbetet i MER har letts av en projektledare som varit anställd på förbundets kansli vid Länsstyrelsen i Västmanland.

Mellan åren 2013–2015 fanns en politisk referensgrupp som genomförde regelbundna möten och som fungerade som ett bollplank för olika frågor i projektet. Gruppen var viktig vid gränsdragningar, prioriteringar och intressekonflikter. Referensgruppens synpunkter var dessutom värdefulla för arbetsgruppens löpande arbete och har försett styrgruppen med underlag för den fortsatta verksamheten.

Vid övergången till etapp två (2015) skedde en omstrukturering och den politiska referensgruppen ersattes av två grupper: en politikergrupp och en tjänstemannagrupp. Till dessa grupper utsåg varje medlemskommun vattenpolitiker, en i majoritet och en i opposition, samt minst en kontaktperson på tjänstemannanivå. Under 2016 fick tjänstemannagruppen större vikt och tog över många av de funktioner som den tidigare politiska referensgruppen haft. Vissa personer som ingick i tjänstemannagruppen och politikergruppen utsågs under 2016 till kontaktpersoner i kommunerna.

2 Genomförande och resultat

2.1 Projektförloppet

2.1.1 Etapp 1

Projektets genomfördes i två etapper, där den första etappen pågick under 2012–2014, och den andra etappen pågick mellan 2015–2021.

Etapp 1 (2012–2014) innebar en förankring och precisering av projektet. Under 2012 rekryterades kommuner som projektmedlemmar genom riktade kommunikationsinsatser och möten. För att öka förståelsen för projektet producerades även en kort film som beskriver vad MER är. Vid årsskiftet skickades sedan en förfrågan om deltagande i projektet ut till de knappt 50 kommuner som har störst påverkan på Mälaren. Totalt 20 kommuner tackade ja till att delta och till att finansiera projektet under två år (2013–2014).

Figur 2. En klickbar bild till informationsfilmen om Mälaren – En sjö för miljoner.

Även efter att projektet förankrats lades mycket fokus på att utforma och skala upp. En enkätförfrågan skickades ut till berörda kommuner för att kartlägga och klargöra vilka insatser som det kommande åtgärdsarbetet behövde fokusera på. Gemensamma åtgärdsprojekt förberedes och ansökningar gjordes inför 2013. Detta ledde till att verksamheten övergick till ett mer åtgärdsinriktat arbete och att en projektledare kunde anställas under hösten 2013. Med en projektledare på plats fortsatte arbetet med att skala upp verksamheten runt projektutveckling. Bland annat genomfördes projektverkstäder och nya projekt utvecklades. Under 2014 skickades en ansökan till LIFE Integrated Project (LIFE IP) in och projektet ”BIK – Förstudie för Behovsmotiverade, Innovationsfrämjande och Klimateffektiva

projekt med Östersjösamarbeten för Nya ERUF Östra Mellansverige” skapades.

Under etapp 1 etablerades även den politiska referensgruppen med syfte att säkerställa kommunernas behov av erfarenhetsutbyte. Tio seminarier om olika typer av aktuella frågor anordnades. Under etapp ett utformades även en vattenprojektbank och ett stort fokus lades på aktiviteter inom temat dagvatten.

2.1.2 Etapp 2

Vid övergången till etapp 2 (2015) fick projektet en stabilare finansiering och en intäkt på cirka 1 miljon kronor per år. Under det tidiga skedet av etappen lades fortfarande mycket kraft på att fortsätta skala upp resurserna, men efter en godkänd ansökan (dec 2016) om ett LIFE IP kunde projektet skifta fokus.

År 2017 blev ett år med omstart i verksamheten och ett år med ökat fokus på de kommuner som inte var med i LIFE IP. På grund av personalomsättning skedde däremot ett tapp under åren 2017–2018, men i den senare delen av etapp 2 har huvudverksamheten arbetat mycket med erfarenhetsutbyte, projektutveckling och nätverkande kring vattenvårdande åtgärder. Under 2019 hölls flera seminarier och workshops om dagvatten.

År 2020 drabbades Sverige av coronapandemin och möjligheterna till nätverkande förändrades. Verksamheten genomgick en snabb digitalisering och möten på distans blev det nya normala. Under projektets två sista år har webinarium fått utgöra en större del av verksamheten, och dessa har särskilt kretsat kring projektutveckling och erfarenhetsutbyte.

Viktiga händelser under etapp 2:

- 2015 En fullskalig ansökan för LIFE IP North Baltic skickades in, men projektet beviljades ej finansiering. Förbundet uppmuntrades däremot att söka igen samma vår till nästa utlysning, vilket resulterade i att ett concept-note skickades in för LIFE IP Rich Waters.
- 2016 Förbundet gick vidare i ansökningsprocessen med sitt LIFE-projekt och en fullskalig ansökan till LIFE IP Rich Waters skickades in. Projektet beviljades och kontrakt skrevs under december.

- 2017 LIFE IP Rich Waters startas. Dåvarande projektledare för MER övergår i januari till att arbeta heltid med LIFE-projektet, vars huvudmannaskap har flyttats över till Länsstyrelsen Västmanland.
- 2018 Kartläggning av kommunernas behov av stöd med vattenåtgärder.
- 2019 Ett stort seminarium om dagvatten anordnades. Tillfället lockade 253 deltagare, som representerade ett 40-tal kommuner. Under året lanserades även utbildningen ”Kommunernas roll i vattenförvaltningen”, och en åtgärdssamordnare för Sagån anställdes.
- 2020 MER:s medlemskommuner tog fram en gemensam skrivelse om dagvatten och behovet att förändra lagstiftningen kring detta till Miljödepartementet. Kurser inom projektutveckling genomfördes för första gången.
- 2021 Projektutveckling fick en betydande roll i verksamheten och tre kurspaket utvecklades. Beslut togs på MVVF:s årsstämma om att MER vid årsskiftet 2021/2022 ska bli en del av den ordinarie verksamheten inom förbundet. Dagvattenskrivelsen skickades in till Miljödepartementet.

2.1.3 LIFE IP Rich Waters

Under 2014 initierade och medverkade MVVF i ansökan av ett svenskt LIFE IP med syfte att implementera åtgärdsprogrammet för vatten i Norra Östersjöns avrinningsområde. Ett LIFE IP ska syfta till fullskalig implementering av en plan eller program som kommit till stånd som en följd av ett EU-direktiv, till exempel vattendirektivet. Det fullskaliga genomförandet ska leda till att andra fonder, både nationella och internationella, används för vattenarbetet.

MER:s arbete mot en ansökan initierades eftersom målet och arbetssättet inom MER bedömdes sammanfalla med ett integrerat LIFE-projekt. En projekttid skickades in i oktober 2014 och i slutet på året kom inbjudan till en fullskalig ansökan. Länsstyrelsen i Västmanlands län i egenskap av vattenmyndighet för Norra Östersjöns vattendistrikt gick in som huvudsökande (koordinerande bidragsmottagare).

Under sommaren 2015 kom utvärderingen och besked om att projektet fått höga poäng, men inte nått ända fram för att få finansiering. EU föreslog vissa förbättringar och såg gärna att man kom in med en ny ansökan. I augusti 2015 beslutade förbundet och Vattenmyndigheten att en ny ansökan skulle skickas in och i slutet av 2016 beviljade EU finansiering till LIFE IP Rich Waters. Projektet startade den 1 januari 2017 och kommer att löpa vidare fram till den 30 juni 2024.

Hela projektet LIFE IP Rich Waters omfattar åtgärder för 300 miljoner kronor till vårt vattendistrikt, varav cirka hälften är bidrag från EU och HaV. MVVF ingår i två av delprojekten som enskilda parter; Projektutveckling (C4) och Miljögifter, kartläggning och åtgärder för att minska dessa (C18). Nio av MER:s medlemskommuner är med som partners i LIFE IP Rich Waters.

2.2 Projektbudget och finansiering

Vid projektets start bedömde förbundet att en finansiering om cirka 500 000 kr per år under 2013 och 2014 behövdes för att projektet skulle kunna genomföras. Tanken var att MER skulle finansieras utifrån ett upplägg där kommunerna betalar en krona per invånare inom avrinningsområdet och år. Enligt denna finansieringsprincip beräknade man i projektplanen från 2012 att projektets årliga budget kunde nå upp till maximalt 1 930 000 kr, förutsatt att alla tillfrågade kommuner skulle medverka i projektet. Detta var dock inget som förbundet räknade med, och vid omstruktureringen år 2015 satte man en budget på 740 000 kr.

Utfallet av projektets ursprungliga budget har dock varit över förväntan. Projektets uppstartsfas under 2012 finansierades genom MVVF med 100 000 kr. Under första etappens resterande år (2013–2014) finansierades projektet genom att de 20 medlemskommunerna betalade en krona per invånare i avrinningsområdet och år, vilket uppgick till knappt 600 000 kr per år.

2013 bidrog även Vattenmyndigheten med 100 000 kr och Mälardalsrådet med 40 000 kr. 2014 bidrog MVVF med 200 000 kr.

Havs- och vattenmyndigheten bidrog med 600 000 kr till MER via bidrag till länsstyrelsen i Västmanland för lönekostnader. Dessa medel användes 2014–2015 bland annat till att ta fram vattenprojektbanken samt till den första ansökan av LIFE IP.

För en eventuell fortsättning av MER skickades en förfrågan ut i mitten på oktober 2014 till kommunstyrelserna i medlemskommunerna om fortsatt medverkan. Medverkan gällde ett löpande upplägg fram till 2021, där medlemskommunerna fortsatte betala en krona per invånare inom avrinningsområdet och år. Som förväntat valde inte alla tillfrågade kommuner att ansluta till MER vid övergången till etapp 2. I början av 2015 meddelade 22 kommuner att de ville medverka i etapp 2. Beslutet innebar att projektet kunde fortgå med en stabil finansiering och en intäkt från kommunerna på cirka 800 000 kronor per år under 2015–2016. MVVF bidrog med finansiering även 2015 (200 000 kr) och 2016 (66 000 kr). Under 2017 anslöt ytterligare en kommun. Från och med 2017 fram till och med 2021 har den årliga medfinansieringen från kommunerna varit 1 154 000 kr.

Under etapp 2 skalades projektets budget upp ytterligare genom medel från HaV, Naturvårdsverket och EU. Under 2017–2024 tillför EU, genom projektet LIFE IP Rich Waters, drygt 400 000 kr per år till MER:s

verksamhet för att genomföra det delprojekt som MER deltar i. Sedan 2017 har således aktiviteter inom projektutveckling delvis finansierats genom LIFE IP Rich Waters.

Den totala kostnaden 2013–2021 för de medfinansierande kommunerna har uppgått till ca 8,6 miljoner kr eller ca 950 000 kr/år i genomsnitt. Därutöver har projektet sökt och fått bidrag till sin verksamhet från nationella myndigheter och organisationer om ca 1,3 miljoner samt ca 2,8 miljoner från EU. Den totala budgeten för projektet har därmed uppgått till ca 12,7 miljoner kr eller ca 1,4 miljoner kr/år. Det är ca 1,5 gånger den medfinansiering som kommunerna har lagt in i projektet.

2.3 Projektmedlemmar och samarbetspartners

Projektet riktade sig till kommuner i Mälarens avrinningsområde, och målgruppen för projektets aktiviteter har varit kommunernas tjänstepersoner och politiker. Vid projektets slut hade MER 23 medlemmar: Enköping, Eskilstuna, Fagersta, Hallstahammar, Heby, Håbo, Kungsör, Köping, Norberg, Nykvarn, Sala, Smedjebacken, Sollentuna, Stockholm, Strängnäs, Sundbyberg, Södertälje, Täby, Upplands-Bro, Upplands Väsby, Uppsala, Västerås och Östhammar.

Förutom medlemskommunerna, har MER:s närmsta samarbetspartners varit Vattenmyndigheten, HaV och LIFE IP Rich Waters. Genom LIFE IP Rich Waters har MER:s projektutvecklingsverksamhet dessutom samarbetat med andra organisationer, till exempel Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund.

2.4 Aktiviteter

2.4.1 Erfarenhetsutbyte och diskussionsplattformar

Nätverk inom MER

Mellan åren 2013–2015 byggdes ett kontaktnätverk med hjälp av den politiska referensgruppen. Kontaktnätet har under projektets gång underhållits och utvecklats. Tjänstemannagruppen, som initierades under 2015 och som sedan dess har fungerat som referensgrupp för projektet, har varit särskilt uppskattad av dess medlemmar och gruppen träffas minst fyra gånger per år. Tjänstemannagruppen är idag en stödjande funktion för projektets verksamhet och den erbjuder även en möjlighet för nätverkande. Under de möten som anordnas har tjänstemännen fått utbyta erfarenheter och tips från varandra, samtidigt som det har varit ett medel för förbundet att kunna kolla av så att verksamheten passar målgruppen. Under 2021 fanns 11 medlemskommuner inom MER representerade i tjänstemannagruppen.

Politikergruppen, som kom att benämnas ”Vattenpolitiker”, har träffats cirka en gång per år sedan 2015. Gruppen består av en ordinarie och en

suppleant. Politikergruppen bidrar med expertkunskap och utgör även en viktig knutpunkt för projektet att nå ut till beslutsfattarna i respektive kommun.

Kommunikation

Projektet har använt ett flertal kommunikationskanaler. Under 2014 etablerades en yta på www.malaren.org med information om projektet och dess tjänster. Ytan har under projektets gång uppdaterats och utvecklats i takt med att verksamheten har fortskridit. För bygga upp MER:s roll som avsändare, samt stärka igenkänningen av dess verksamhet, skapades även en logotyp. Logotypen har fungerat som projektets ansikte utåt, och har använts i allt material som framställts för att informera om och/eller marknadsföra projektets verksamhet. Logotypen har även varit ett verktyg som används för att förtydliga MER:s fristående roll i relation till förbundet.

Direkt kommunikation med medlemmar har skett via mejl-utskick till de kontaktpersoner som utsetts hos de medverkande kommunerna. Kontaktpersonerna har i sin tur haft ansvar för att sprida information från projektet mellan de olika kommunala förvaltningarna och bolagen som berörs av projektet. På så vis har medverkade kommuner kunnat få tillgång till information och dokumentation exklusivt.

Vissa aktiviteter anordnade av MER har dock haft en bredare målgrupp då de har genomförts i samarbete med andra organisationer, och information om dessa aktiviteter har spridits via mejl-utskick till samtliga

kontaktpersoner i MVVF och genom förbundets övriga kommunikationskanaler (www.malaren.org, Facebook och LinkedIn).

Vissa av MER:s aktiviteter har även spridits via LIFE IP Rich Waters kommunikationskanaler (www.richwaters.se, Facebook, Twitter och Instagram och nyhetsbrev). Vid tillfällen då en aktivitet har haft ett begränsat antal platser har medlemmar i MER getts förtur.

För att skapa en regelbunden spridning av nyheter kopplade till vattenförvaltning och aktuella händelser inom den egna verksamheten, har MER tillhandahållit ett nyhetsbrev. Sedan 2020 har minst två nyhetsbrev per termin distribuerats till medlemskommunernas kontaktpersoner, tjänstepersoner och politiker (se Bilaga 1, tabell 1).

Försök till att skapa en enskild kommunikationsplattform för samverkan mellan projektets vattenpolitiker har även gjorts, och under 2015 skapades ett digitalt slutet diskussionsforum på www.malaren.org. Trots en uttalad önskan om en gemensam samverkansyta tog forumet aldrig fart och under 2021 avvecklades därför plattformen. Behovet tycktes dock kvarstå och arbetsledningen skapades därför istället en sluten grupp på LinkedIn "Vattenpolitiker Mälaren – en sjö för miljoner". Gruppen har varit tänkt att fungera som en plattform där politiker kan ställa frågor om vatten, och få

expertkunskap kring en viss vattenfråga och om hur man driver vattenfrågor politiskt. Även denna diskussionsyta har dock genererat lågt intresse, och enbart 7 av de 32 politikerna i MER gick med i gruppen.

2.4.2 Seminarier och kunskapsdagar

Kunskapsutbyten

Under 2013 startades en seminarieverksamhet om "Vattenplanering och vattenmiljöfrågor i Mälardalsregionen". Seminariedagarna lockade totalt 350 deltagare. Sedan dess har MER fortsatt med en seminarieverksamhet, som har varit mer eller mindre aktiv under årens gång. Verksamheten digitaliserades under 2020 i samband med coronavirusets utbrott.

Seminarierna har riktat sig till en bred målgrupp, och deltagare från VA-förvaltningar, miljökontor, plankontor, kommunledning och strateger samt några förtroendevalda har deltagit. Inom loppet av etapp 1 hade 480 personer från 130 organisationer varit med på ett eller flera av MER:s seminarium, och under etapp 2 deltog 1 431 personer på ett eller flera av MER:s seminarium. Totalt har MER anordnat 52 seminarier och sett över hela projektet livstid har dessa lockat 1 911 besökare (se Bilaga 1, tabell 2–3).

MER-dagen

För att skapa en starkare sammanhållning mellan projektets medlemmar infördes 2019 en årlig så kallad MER-dag. Under denna dag har politiker och tjänstemän bjudits in till en heldag med fokus på hur vi bäst nyttjar våra gemensamma resurser för att underlätta kommunernas komplexa arbete med vattenfrågorna. Eventet har genomförts med anknytning till det årliga "Mälarseminariet", en heldag där MVVF och SLU berättar om färsk resultat från miljöövervakningen i Mälaren och pågående forskningsprojekt i och runt Mälaren. För mer information, se tabell 4 i Bilaga 1.

Gruppfoto från MER-dagen den 25 oktober 2019 i Ultuna, Uppsala.

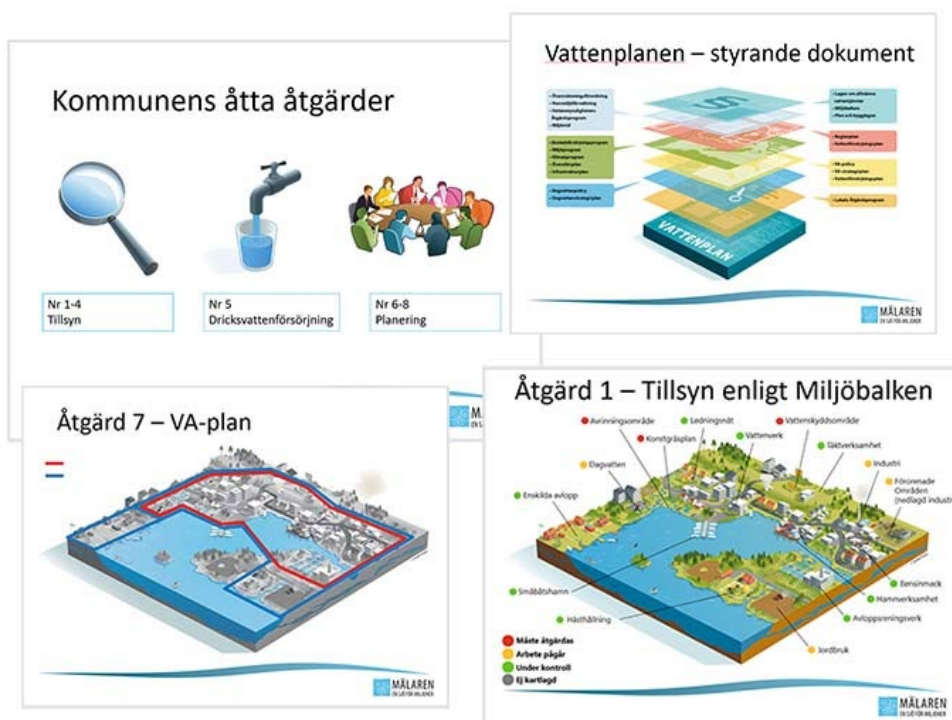
Dialogmöten om Vattenmyndighetens samråd

Vart sjätte år tar vattenmyndigheterna fram ett åtgärdsprogram för varje vattendistrikt. Under 2020 kallade Vattenmyndigheten till samråd inför kommande åtgärdsprogram (2021–2027). Då ett antal åtgärder kan vara relevanta för kommuner att kommentera, bjöd MER in sina medlemskommuner till tre Skype-möten där de hade möjlighet att tillsammans diskutera igenom Vattenmyndighetens förslag innan samrådet (se Bilaga 1, tabell 5). Representanter från Vattenmyndighetens kansli närvarade för att fånga upp de frågor som uppkom.

2.4.3 Utbildning för vattenpolitiker

Under 2019 tog MER, i samarbete med Vattenmyndigheten, fram ett utbildningsmaterial för målgruppen nya politiker som berörs av vattenförvaltningen. Utbildningen utarbetades i samverkan med tjänstemannagruppen och vattenpolitikerna inom MER tillsammans med en illustratör.

Utbildningsmaterialet är i form av en Powerpoint med egna illustrationer och med ett tillhörande talmanus och är utformad för att tjänstemän och politiker relativt enkelt själv ska kunna hålla utbildningen i sin egen kommun. Kommunerna har även fått erbjudande från MER:s kansli om att få hjälp att hålla utbildningen i sin organisation. Inom ramen för detta hölls utbildningen för Enköpings kommun (2019-05-06) och i Håbo kommun (2019-09-10) och nådde då totalt 42 personer.

Några exempel på bilder från utbildningen Kommunernas roll i vattenförvaltningen. Illustrationer: Tobias Flygar.

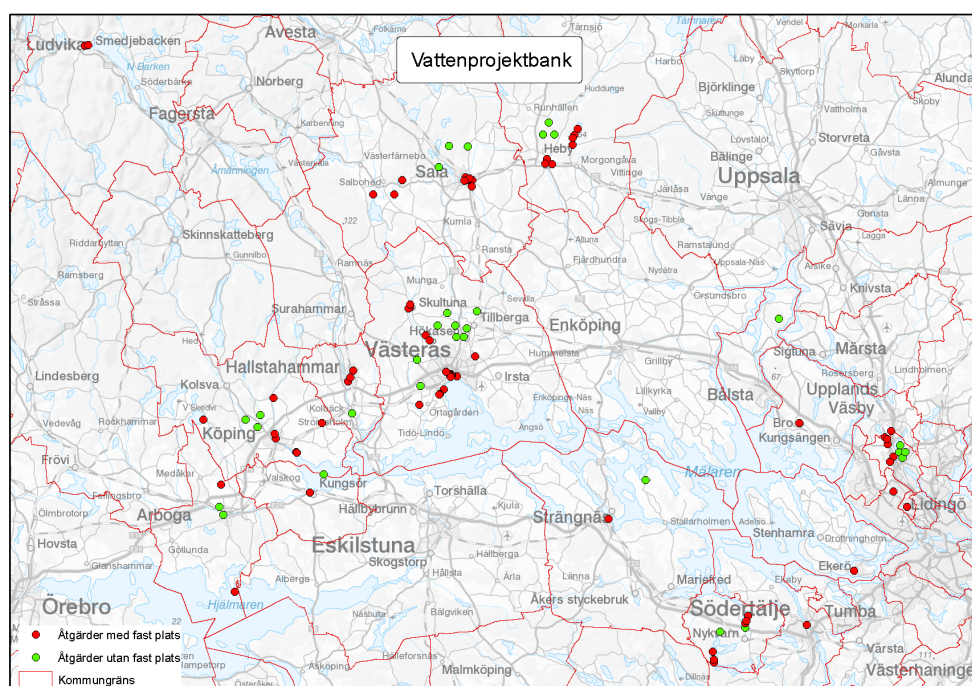
I samarbete med Vattenmyndigheten började utbildningsmaterialet spridas nationellt under 2020, och vattenmyndigheterna har sedan dess fått in runt 150 beställningar på Powerpointen med tillhörande talmanus. Planen var att MER även under 2020 och 2021 skulle hålla utbildningen i de MER-kommuner som har behov. På grund av pandemin har detta inte skett.

2.4.4 Skrivelse dagvatten

Under 2019 yttrade ett flertal av medlemskommunerna en stark önskan över att få till stånd en ändring i den lagstiftning som berör dagvattenhantering. Som ett resultat av detta, har tjänstepersoner och politiker i kommuner som ingår i MER under 2020 samarbetat för att ta fram en skrivelse till regeringen om behovet av ändringar i lagstiftningen. En extern konsult, WRS, har hjälpt till med att ta fram skrivelsen. Skrivelsen skickades in till Miljödepartementet under 2021.

2.4.5 Vattenprojektbank och vattenkontaktlista

2014 skapades en vattenprojektbank med syftet att samla in förslag på bra projekt för medlemmarna i MER. Projektbanken innehöll kommunernas egna planerade och önskade projekt. Den innehöll även underlag från länsstyrelser, exempelvis LOVA-ansökningar som inte beviljats. Målet med projektbanken var att ge kommuner inspiration och visa på projekt som de själva skulle kunna ta efter. För att projektbanken skulle bli lättåtkomligt för medlemmarna formaterades den som en Excel-fil och som ett GIS-skikt. Totalt samlades 96 projektförslag.

Figur 3: Översikt över Vattenprojektbankens GIS-skikt.

Projektbanken iordningställdes under 2014 och skickades då ut till samtliga kontaktpersoner inom MER. Tanken var därefter att projektbanken skulle vara ett levande dokument som med jämna mellanrum skulle uppdateras. Så blev dock inte fallet, och projektbanken blev snart utdaterad. Under 2017 fattades det ett beslut om att vattenprojektbanken fortsättningsvis skulle hanteras inom LIFE IP Rich Waters delprojekt C4.

Bland de stödfunktioner i MER:s projektplan från 2014 står det även att projektet skulle upprätta en så kallad "Vattenkontaktlista", som skulle vara en förteckning över personer med specifika ansvarsområden. Denna lista påbörjades under 2014, men avslutades aldrig. Förbundet har istället upprättat ett stort kontaktnät med en intern kontaktlista, och har stöttat genom att matcha personer med varandra.

2.4.6 Transformativ miljökommunikation (TRANSEC)

I mars 2019 sökte MER tillsammans med huvudsökande "SLU Miljökommunikation" finansiering från MISTRA. Projektet, som fått namnet TRANSEC, beviljades 60 miljoner kronor över 4 år. Det övergripande syftet med TRANSEC är att stärka och utveckla miljökommunikation både som teori och i praktik för att främja hållbar utveckling. Inom detta projekt involveras åtgärdssamordnarna för Sagån (samt Nyköpingsåarna och Enköpingsån) med målet att skapa idéer till nya ansökningar. MER:s del av projektet startade under 2020 med deltagande i seminarium på SLU och fältbesök till Sagån i juni, och digitalt möte i oktober.

2.4.7 Projektutveckling

En hörnsten i MER har varit att stimulera tillkomsten av projekt. Från början var tanken att MER framförallt skulle stötta kommuner genom enskild konsultation. Trots en tydlig efterfrågan, var dock intresset för enskilt stöd lågt när kommunerna blev erbjudna hjälp. Tidigt ändrades därför strategin till att istället fokusera på andra sätt som MER kan hjälpa kommunerna att växla upp medlen. Under etapp 2 arrangerades därför utbildningar inom projektutveckling och andra aktiviteter som stimulerar projektutveckling. Enskild konsultation erbjöds vid ett par tillfällen även under denna etapp, men liksom vid etapp 1 var efterfrågan låg när erbjudandet kom.

Projektutvecklingen i MER skedde från och med 2017 inom ramen för LIFE IP Rich Waters. MVVF har varit ansvarig för att genomföra aktiviteterna i delprojektet "Complementary action development" (action C4:2) och deltar i delprojekten C4. Syftet med delprojektet är att skapa nya projekt som tillsammans med LIFE IP Rich Waters bidrar till att genomföra åtgärdsprogrammet för Norra Östersjöns vattendistrikt.

MER har arbetat aktivt med projektutveckling och skapat nya ringar på vattnet i flera områden.

Kompetensutveckling för kommunerna

I projektbeskrivningen för Rich Waters ingår att i C4 bygga upp en funktion för att söka finansiering till åtgärdsprojekt. Funktionen ska hjälpa till att bygga upp kommunernas egen kompetens kring att utveckla projekt och söka pengar till dessa (med slutmålet att fler åtgärder ska bli genomförda). Under 2020 och 2021 har MER hållit kurser inom projektutveckling för att bygga upp kommunernas kompetens (se Bilaga 1, tabell 6).

Genom projektutvecklingskurserna har MER nått 31 kommuner, sex länsstyrelser, sju företag, två universitet, ett vattenvårdsförbund, en stiftelse och fem övriga organisationer. MVVF och Rich Waters medverkade dessutom i kurserna som föredragare och/eller deltagare.

Andra resultat av kurserna är färdiga projektansökningar. Under 2020 valde två projekt att gå vidare och skicka in en LIFE-ansökan efter utbildningarna om LIFE-ansökan, varav LIFE Nonymp (Sjögullsbekämpning) beviljades medel. Förutom dessa skickades sju ansökningar till LOVA och andra fonder in. Sex av dessa beviljades stöd. Indirekt bidrog kursen till ytterligare tre LOVA-ansökningar, varav två beviljades stöd. Under 2021 bistod projektutvecklingsverksamheten till att en LIFE-ansökan och fem LOVA-ansökningar skickades in.

Exempel på åtgärdsprojekt som stöttats av MER:

- Åtgärdssamordning för Lilla och Stora Ullfjärden och Skofjärden (Håbo, Sigtuna och Upplands-Bro kommun).
- Paraplyprojekt för hästgårdar och övergödning (Ekerö, Karlskoga Upplands-Bro och Vallentuna kommun samt Hågaåns vattenråd)
- Åtgärder för bättre vattenkvalitet i Sagån (samarbete mellan Mälarens vattenvårdsförbund och Sagåns vattenråd)

En sammanställning av de projektansökningar som MER har stöttat finns i Bilaga 1, tabell 7–8.

Sagån (LEVA) och projektutveckling

Sedan 2018 har Mälarens vattenvårdsförbund drivit LEVA-projektet "Åtgärdssamordning i Sagåns och Mälarens avrinningsområde för minskad övergödning" i Sagån. För att stimulera till fler åtgärder inom LEVA-projektet sattes Sagån i fokus för projektutveckling under 2020. Att problemen i Sagån sattes i blickfånget blev dessutom särskilt lämpligt då ån även valdes ut som pilotområde för det TRANSEC-projektet som söktes år 2019, och som innebar att området runt Sagån skulle utvärderas. 2020 skickades en LOVA-ansökan in som avsåg en förlängning och utökat bidrag för åtgärdssamordningen i LEVA-området. Projektet beviljades medel och har förlängts till 2024. MER bidrog med arbetstid och med projektansökan.

Klimat, vatten och projektutveckling

Det finns många beröringspunkter mellan klimatanpassningsåtgärder och vattenvårdsåtgärder och klimat kommer att ta större plats i den kommande förvaltningsplanen från Vattenmyndigheten. Under 2020–2021 har MER finansierat en extra resurs för att arbeta med detta på deltid.

Under 2020 har MER hållit ett introducerande webinarium "Klimat och Vatten", tagit fram informationsunderlag för presentation på hemsidan samt genomfört en kommunenkät i syfte att kartlägga nuläget för arbete med klimatanpassning av vattenvårdsarbetet.

Därutöver påbörjades under 2020 projektet "Framtidsanpassning av vattendrag – klimatanpassad multifunktionalitet, mervärden och delaktighet" tillsammans med Norbergs och Sala kommun. Projektet har stöttat och följt kommunerna i arbetet med att åtgärda stadsnära vattenmiljöer, bland annat genom att illustrationer har tagits fram som stöd för kommunikation och visionsarbete. De inledande stegen i arbetet har följedokumenterats i syfte att synliggöra framgångskriterier och hinder och därmed främja processlärande även hos andra aktörer. Projektet avslutades under hösten 2021 och rapporten finns tillgänglig på förbundets hemsida: [Framtidsanpassning av vattendrag: klimatanpassad multifunktionalitet, mervärden och delaktighet \(malaren.org\)](https://www.malaren.org/ramtidsanpassning-av-vattendrag-klimatanpassad-multifunktionalitet-mervarden-och-delaktighet)

Exempelsamlingar: Framgångsrika projekt och LOVA-ansökningar

För att ge inspiration och sprida erfarenheter har MER under 2021 samlat och sammanfattat exempel på framgångsrika vattenvårdande åtgärder från kommuner som medverkar i projektet Mälaren – en sjö för miljoner. Åtgärderna i samlingen representerar ett urval av goda exempel med olika teman som alla verkar för en god vattenkvalitet i Mälaren.

Utöver samlingen med vattenvårdande åtgärder, har MER även uppmärksammat att det finns ett behov av att tillgängliggöra och sprida erfarenheter från tidigare LOVA-ansökningar. Således har även en samling av goda exempel på LOVA-ansökningar påbörjats.

Målet med exempelsamlingarna är att de ska fungera som ett stöd för kommunala tjänstepersoner som planerar, utformar och genomför vattenprojekt. Dessa exempelsamlingar ersätter delvis den funktion som 2014 års "Vattenprojektbank" var tänkt att fylla. Samlingarna finns tillgänglig på förbundets hemsida: [Framgångsrika vattenåtgärder \(malaren.org\)](http://Framgångsrika_vattenåtgärder(malaren.org))

3 Måluppfyllelse

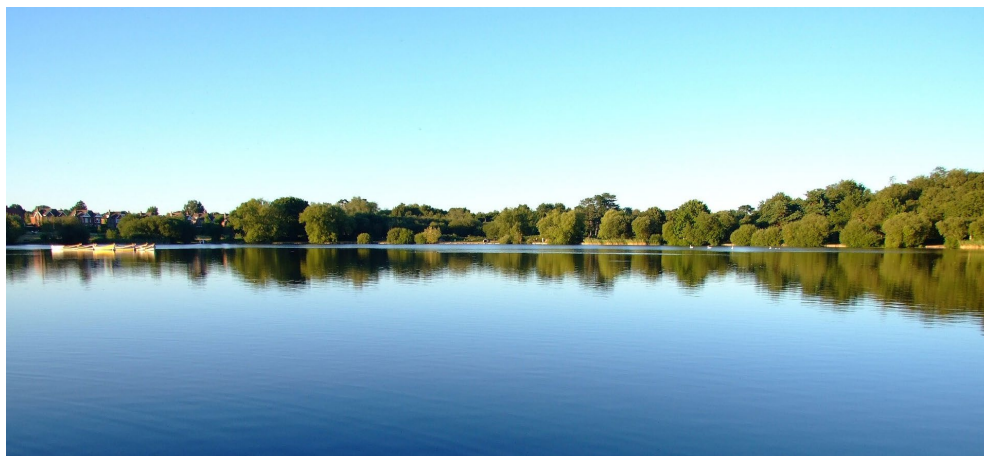
3.1 Utvärdering av MER

Projektets första etapp utvärderades med en enkät som skickades ut under 2015. Enkäten besvarades av 50 personer. Den slutliga utvärderingen för etapp 1, som delvis byggde på enkätsvaren, fokuserade på hur långt projektet nått i sitt arbete med att uppfylla MER:s mål och delmål.

Inför projektets avslut i december 2021 gjorde MVVF under 2020 en mer omfattande utvärdering för att få kunskap om hur MER har fungerat, vad i verksamheten som har varit ett stöd för kommunerna samt hur en ny version av MER skulle kunna se ut. Målgrupp för utvärderingen var i första hand i projektet engagerade tjänstemän och politiker från medlemskommunerna, men även medlemmarna i MVVF som inte är anslutna till MER. En enkät distribuerades enbart till MER:s medlemskommuner, och totalt besvarades denna enkät av 28 personer. En annan enkät skickades till övriga medlemmar i MVVF, den besvarades av 14 personer.

3.2 Övergripande mål

3.2.1 Mål: MER har på ett väsentligt sätt bidragit till att MKN för vatten i Mälarenregionen kan nås 2021

En enkät från 2015 visar att MER:s medlemmar anser att MER:s verksamhet har skapat goda förutsättningar till att verkligen göra skillnad för vattenarbetet i regionen.

Utfall: Vattenmyndigheten har genom åren flyttat slutåret för när MKN kan uppnås. Även om slutåret för Vattenmyndighetens åtgärdsprogram är 2027 (2030) har viktiga steg tagits för att närma sig målen under MER:s projekttid.

För att uppfylla målet har MER verkat för att sprida kunskap, skapa ett ökat engagemang och en bred samverkan i regionen. MER har även arbetat med kompetensutveckling och fokuserat på att öka regionens åtgärdstakt genom projektutveckling för extern finansiering.

Redan vid utvärderingen att etapp 1 var det tydligt att MER hade haft en betydande påverkan på vattenarbetet för flera av kommunerna i MER. I utvärderingsenkäten från 2015 rapporterade de svarande kommunerna att de seminarier och nätverk som skapats, tillsammans med ansökan för ett LIFE IP, gett goda förutsättningar till att verkligen göra skillnad för vattenarbetet i regionen.

I 2020 års utvärdering rapporterar drygt en tredjedel av de svarande att de anser att MER har haft effekt på tagna beslut gällande vattenfrågor. En lika stor andel tycker även att projektet bidragit till förändringar i det praktiska arbetet. En av de svarande kommenterade även att MER hade varit en viktig faktor i att vattenfrågan under de senaste åren fått ökad tyngd som politisk fråga (se Bilaga 3).

MER tycks således ha bidragit till att öka engagemanget för vattenfrågor, och till att vattenfrågor har fått en tydligare plats på den politiska agendan. Detta i sig är viktiga faktorer för att öka åtgärdstakten, men MER har även konkret bidragit till uppkomsten av ett flertal nya åtgärdsprojekt hos kommunerna. MER har genom LIFE IP Rich Waters dessutom indirekt bidragit till att mångdubbelt många fler projekt kunnat förverkligas. Således är det möjligt att konstatera att MER på ett väsentligt sätt har bidragit till att MKN för vatten i Mälarenregionen kan nås.

3.3 Delmål

3.3.1 Mål: Samtliga kommuner ska ha deltagit i någon av MER:s aktiviteter

Intresset för MER:s aktiviteter har varit stort och även genererat intresse utanför Mälardalen.

Utfall: Inom loppet av projektets första etapp medverkade alla medlemskommuner utom en, i någon av MER:s aktiviteter (se Bilaga 2). Målet uppfylldes istället under etapp 2, då samtliga medlemskommuner deltog på någon av MER:s aktiviteter. Värt att nämnas är att deltagandet har varit bredare än bara MER-kommunerna, och att aktiviteterna har genererat intresse även utanför Mälarens avrinningsområde, inte bara i vårt vattendistrikt utan även nationellt. De medverkande har kommit alltifrån företag, länsstyrelser, stiftelser, lagstiftande myndigheter och andra organisationer.

Sett över de seminarier, kurser och kunskapsdagar som MER har genomfört, har sammanlagt 1 911 besökare noterats. För att stärka nyttan av aktiviteterna, liksom sprida den kunskap som projektet samlat, har dessutom materialet från kurser och seminarier tillgängliggjorts på projektets hemsida i efterhand. Sannolikt har aktiviteterna därför fått ytterligare spridning.

3.3.2 Mål: Samtliga kommuner som ingår i MER ska ha ett styrdokument för sitt arbete med MKN för vatten

En återrapportering som Vattenmyndigheterna gjort visar att samtliga kommuner inom MER har minst ett styrdokument som tar hänsyn till deras arbete med MKN för vatten.

Utfall: Målet kan uppnås om kommunerna tar hänsyn till MKN för vatten i minst ett av fyra styrdokument; tillsynsplanen, översiktsplanen (ÖP), vatten och avloppsvattenplanen (VA-plan) eller i en plan/strategi/policy för hantering av dagvatten.

Vid utvärderingen av projektets första etapp saknade fyra av de 20 medverkande kommunerna en plan för tillsyn med hänsyn till MKN för vatten. Fem saknade beslut om hänsyn till MKN i fysisk planering och 12 saknade en övergripande strategisk vatten- och avloppsvattenplan (se Bilaga 2).

Betydande framsteg skedde dock under projektets andra etapp. Under 2020 var det enbart tre av de 23 kommunerna som ingår i MER som inte tagit in MKN för vatten i beaktning i ÖP.¹ Utifrån återrapporteringen till Vattenmyndigheten för 2020 (där alla medlemmar utom Sundbybergs kommun svarat), hade alla kommuner utom tre MKN för vatten som en prioriteringsgrund för tillsyn i tillsynsplanen. Enbart elva kommuner rapporterade dock in att de hade en färdigställd VA-plan som tog hänsyn till MKN för vatten. Ytterligare åtta kommuner uppgav däremot att en sådan var under framtagande. Vidare meddelade 16 av MER:s medlemskommuner att de har, eller har påbörjat, en plan/strategi/policy för hantering av dagvatten. För mer information, se tabell 9 i Bilaga 1.

Sammantaget visar återrapporteringen att samtliga kommuner inom MER har minst ett styrdokument som tar hänsyn till deras arbete med MKN för vatten. Enköping, Eskilstuna, Sollentuna och Västerås var de kommuner

---

¹ Vattenmyndigheten, se Aktuell Hållbarhet. *Kommunranking 2021 - Miljö kvalitetsnormer för vatten i ÖP*. Aktuellhallbarhet.se. <https://kommunranking.miljobarometern.se/resultat/se-kommunens-svar/miljokvalitetsnormer-for-vatten-i-op/table/> (hämtat 2021-12-28).

som kommit längst i arbetet år 2020, och i dessa kommuner tar man hänsyn till MKN för vatten i alla fyra styrdokument.

MER har arbetat med att uppfylla målet genom seminarier och möten i olika former, samt genom utbildningen ”Kommunernas roll i vattenförvaltningen”. Dessutom har projektet indirekt bidragit till den handbok för kommunal vattenplanering som LIFE IP Rich Waters framställt. Vilken effekt dessa insatser har gjort, och i vilken utsträckning MER:s aktiviteter har hjälpt till med att uppfylla målet är svårt att bedöma. I 2020 års utvärderingsundersökning framkom det dock att ungefär en tredjedel av deltagarna ser att projektet har lett till förändringar i kommunens praktiska arbete med vattenfrågor, och en kommun utvecklade sitt svar genom att specifikt kommentera att MER hade varit till hjälp vid framtagande av kommunens dagvattenplan.

3.3.3 Mål: MER ska bidra till att åtgärdsprojekt har påbörjats av samtliga ingående kommuner samt av Mälarens vattenvårdsförbund

En våtmark är ett gott exempel på en vattenförbättrande åtgärd.

Utfall: MER har arbetat med projektutveckling genom projektutvecklingsträffar, medverkat i och drivit ansökningsprocesser till projekt samt sammanställt en vattenprojektbank. MER har dessutom samlat och tillgängliggjort goda exempel på vattenvårdande åtgärder och på LOVA-ansökningar på förbundets hemsida.

Sammantaget är målet svårt att följa upp, men det finns ett antal åtgärdsprojekt där MER har haft en direkt funktion i projektutvecklingen och som därför har varit möjliga att följa. Det mest betydande projekt som MER bidragit till är LIFE IP Rich Waters, och bara i det ingår nio av MER:s kommuner som partners.

Projektutvecklingskurserna har också lett till att fler åtgärder påbörjats. Till förbundets kännedom har MER genom dem bidragit till att nio av de 23 medlemskommunerna har påbörjat ett åtgärdsprojekt. Ytterligare tre

medlemskommuner kommer, om deras ansökan om LOVA-medel beviljas, att påbörja nya projekt under 2022 (se Bilaga 1, tabell 7).

Utöver de åtgärder som initierats hos MER:s medlemskommuner, så har MER även stöttat åtgärdsprojekt i andra kommuner och organisationer (se Bilaga 8, tabell 8). Exempelvis har MER bistått åtgärdsprojekt i Vallentuna, Ekerö, Karlskoga och Sigtuna kommun. MER har även bidragit till att MVVF har initierat och deltagit i ett flertal nya åtgärdsprojekt (e.g. Sagån). Projektet skulle även kunna tillgodoräkna de nya åtgärdsprojekt som utformats inom LIFE IP Rich Waters.

3.3.4 Mål: Kommunernas finansiering växlas upp mot extern finansiering

Ett av MER:s mål har varit att växla upp kommunernas finansiering så att deras vattenarbete ska kunna växa sig starkt.

Utfall: Under etapp 1 bidrog MER till att kommunerna mottagit extern finansiering på cirka 1,3 miljoner. Den största delen kom från Havs- och vattenmyndigheten, men även Vattenmyndigheten, Vattenplattformen och Tillväxtverket finansierade mindre delar (se 2.2 Finansiering)

Under etapp 2 rör det sig om betydligt större summor. I fallet LIFE IP Rich Waters, beviljades de nio av MER:s medlemskommuner som gick med som partners och MVVF/MER cirka 30 miljoner i bidrag från EU och HaV. Utöver detta, har MER under etapp 2 även bidragit till att flera mindre projekt beviljats extern finansiering, framförallt genom de projektutvecklingskurser som genomfördes under 2020–2021. De projekt som uppstod då sökte framförallt medel via LOVA-bidrag och LIFE-bidrag. LIFE IP Rich Waters har även inneburit att andra myndigheter och organisationer inom Norra Östersjöns vattendistrikt har fått bidrag på ca 120 miljoner kronor till vattenvård, vilket ger en stor allmän nytta till regionens vattenarbete och som många medlemskommuner har kunnat dra nytta av.

3.3.5 Mål: Projektet ska ha medfört att olika typer av nätverk mellan kommunerna och andra aktörer har skapats

MER har erbjudit sina medlemmar möjligheter till utbyte av erfarenhet och en ökad kunskap på flera olika sätt. Illustration: Tobias Flygar.

Utfall: Sedan projektets start har MER kunnat erbjuda erfarenhetsutbyten och kunskapsökning som specifikt inriktar sig på de ämnesområdena där tjänstemännen uttrycker svårigheter. Nätverk har framför allt skapats på informell nivå genom kontaktytor via seminarier, projektutveckling och andra träffar.

MER i sig har fungerat som ett nätverk för projektets medlemmar. Både hemsidan och de nyhetsbrev som regelbundet har skickats ut har fungerat väl för att upprätthålla och aktualisera nätverket. Dessa kommunikationsplattformar har även varit ett effektivt sätt för att förmedla information om vad som händer inom nätverket och hos medlemmarna.

Inom MER har det dessutom förekommit två mindre nätverk; tjänstemannagruppen och gruppen av vattenpolitiker. Tjänstemannagruppen har varit mycket värdefull som nätverk betraktat och samarbetet har fungerat väl. De regelbundna mötena har gett de medverkande kommunerna nya kontakter och en bättre översiktsbild över åtgärdsarbetet i Mälarens avrinningsområde. Gruppen av vattenpolitiker har i sin tur hjälpt politiker att få upp ögonen för vattenfrågan, vidgat deras kontaktnät, och har blivit en grund som de kunnat använda för att kunna lyfta vattenfrågan inom sina kommuner.

MER har även haft en samordnade funktion och har bidragit till att förbättra kommunikationen mellan vattenförvaltningens mål och kommunernas verklighet. Till exempel har projektet, med hjälp av sin närhet till Vattenmyndigheten, arrangerat diskussionsmöten inför Vattenmyndighetens samråd. Därutöver har projektets medlemmar samverkat för att lyfta och skicka in en skrivelse till Miljödepartementet om problematiken med lagstiftningen kring dagvatten.

LIFE IP Rich Waters uppkomst skapade också ett nytt kontaktnät, som dessutom fått en betydande roll i att främja nätverkande i regionen. MER drar idag nytta av nätverket, framförallt genom att temasamordnarna bidrar med egen expertis och egna kontaktnät. Samarbetet med LIFE IP Rich Waters har lett till ett ökat utbyte där både information om projekt och om finansieringsmöjligheter har diskuterats. Samtidigt har LIFE IP Rich Waters även bidragit med erfarenhetsutbyte med nationella och internationella parter.

4 Reflektion och slutsatser

4.1 Reflektioner

4.1.1 Projektidén

Projektet startades som en reaktion på att vattenförvaltningen gick in i ett mer åtgärdsinriktat arbete där det blev tydligt att kommunerna var viktiga aktörer för att implementera EU:s vattendirektiv. Runt Mälaren var problematiken likartad och det fanns ett stort behov av stöd gällande vattenfrågor, dels i form av expertstöd, dels i form av kunskapsutbyte kommuner emellan. Behovet var särskilt stort i små kommuner, både i de som tidigare arbetat med frågorna och i de som saknade resurser för att själva komma igång med åtgärder. I ett avrinningsområde är kommunerna beroende av att andra genomför åtgärder och även för de större kommunerna med mer egna resurser att arbeta med frågorna har erfarenhetsutbytet och de gemensamma aktiviteterna i MER varit viktiga. De större kommunerna har med sina erfarenheter bidragit till att snabba på åtgärdstakten och höja kvaliteten på åtgärder.

Idag finns åtgärdsbehoven kvar men den grundläggande kunskapsnivån hos kommunerna har stigit. MER har framgångsrikt anpassat verksamheten efter detta, och enligt 2020 års enkät uppger svarande medlemskommuner att insatser arrangerade av MER för ökad kunskap och samverkan gällande kommunernas vattenvårdsarbete har uppskattats och får ett bra betyg (se Bilaga 3).

Genom åren har deltagandet på utbildningar och i nätverken varit genomgående högt. Idéen om ett stort samverkansprojekt har dessutom inspirerat andra, och projektledningen har vid ett flertal tillfällen blivit inbjudna till externa seminarier för att berätta om projektet och de resultat som det gett upphov till.

4.1.2 Tillvägagångssätt

Vad är det i organisationen och tillvägagångssättet som skapat förutsättningarna för ett framgångsrikt projekt? Låter man människor med olika expertis och olika perspektiv träffas så kan man tillsammans skapa en

god kunskapsbas för hållbara beslut. Dock räcker det inte med att sammanföra människor. Forskning har visat att framgångsrika samverkansprojekt skapar ett gott kommunikationsklimat, bjuder in människor med rätt kompetenser och att dessa personer ska ha makt att påverka. MER har riktat sig till kommunerna eftersom de har ett stort ansvar för vattenkvalitén och också har mandat att påverka. För att skapa ett gott kommunikationsklimat har projektledningen sett till att arrangera möten där alla får komma till tals, där alla lyssnar till varandra och har litat på att de olika medlemmarna är experter på sin profession och sin kommun.

Mälarens vattenvårdsförbunds styrelse har i sin tur haft tillit till projektledningens kompetens och har gett de anställda stor frihet i hur de vill styra projektet. Ett sådant förhållningssätt gynnar kreativitet och ansvarstagande.

Projektledningen har sett till att inkludera medlemmarna i både planering och utformning av aktiviteter. Mellan åren 2013–2021 har det tillkommit ny lagstiftning och nya lagtolkningar. Dessutom har kommunernas vägval och prioriteringar påverkats av en ökad kunskap och ett ökat utbud av goda exempel. Medlemmarnas inspel har således varit grundläggande för att säkerställa verksamhetens relevans.

En lärdom är vikten av att se helheten och att tänka över bakgrunden till de önskemål som framförs, innan de förverkligas. En del av de tjänster som MER har erbjudit har nämligen inte nyttjats av dess medlemmar, trots att det varit efterfrågat. Ett exempel på detta är medlemmarnas återkommande önskan om enskilt stöd. MER har vid ett antal tillfällen anordnat sådana erbjudanden, men få kommuner har dragit nytta av funktionen.

Att införliva och förverkliga medlemmarnas önskemål har medfört en utmaning resursmässigt. Verksamheten har spänt över många områden, samtidigt som den drivits av förhållandevis lite personal vilket har gjort att projektet blivit personberoende och att projektet tidvis haft mindre aktiva perioder. I en liten personalstyrka blir projektledningens lyhörddhet, engagemang och drivkraft en viktig komponent och det blir viktigt att hitta rätt person till en sådan tjänst.

Finansieringsmetoden för projektet har fungerat bra, och samtliga medlemmar har bidragit med sin del. Utöver de ekonomiska medel som kommunerna har försett projektet med, har tjänstemän från kommunerna även bistått med sin erfarenhet till varandra, som rådgivare och som föreläsare. Sammantaget har medlemmarnas inspel och intresse för verksamheten därför varit den största bidragande faktorn till projektets framgångar (se Bilaga 3).

4.1.3 Målgruppen

Vid projektets början gick tillräckligt många kommuner med för att det skulle kunna starta, och med tidens gång har fler anslutit sig. Vid 2021 var

23 kommuner medlemmar i MER, vilket är knappt hälften av de 47 kommuner som ligger inom Mälarens avrinningsområde. MER:s verksamhet har dock väckt intresse hos andra medlemmar i MVVF och hos andra kommuner inom avrinningsområdet, och många har deltagit i MER:s aktiviteter. Efter projektets start har däremot få resurser lagts på att rekrytera medlemmar till projektet även om förbundet har haft en önskan om att fler skulle ansluta sig.

Förutsättningarna för att arbeta med vattenfrågor har skilt sig mellan kommunerna i Mälarens avrinningsområde. Lika väl som det finns stora kommuner med goda möjligheter till att genomföra projekt, finns små kommuner som saknar resurser och kompetens för att arbeta med vattenvårdande arbete. Den upplevda nyttan med MER har påverkats av hur aktiva de medverkande varit, samt hur långt de har kommit i olika delar av vattenarbetet. Av de svarande i enkäten från 2020 anser dock över 70 procent att projektet har lett till ökad kunskap, 50 procent anser att det bidragit till ökat engagemang inom den egna kommunen och 60 procent ser att det har bidragit till ökad samverkan kommuner emellan. Bland de kommuner som inte har dragit nytta av MER:s tjänster, uppgav några att de själva haft styrkan att starta nya projekt, medan andra kommuner uppgav att de haft tids- eller personalbrist (se Bilaga 3).

Projektets fokus på tjänstepersoner och vattenpolitiker har skapat en bra grund för kommunerna att diskutera gemensamma frågor. Denna styrka nyttjades exempelvis vid den dagvattenskrivelse som lämnades in till Miljödepartementet under 2021. Vissa politiker tycks ha använt MER som en hävstång i sitt interna arbete. Exempelvis har politiker i Västerås stad nämnt MER i resonemang som frigjort resurser till vattenåtgärder.

4.1.4 Förväntningar på projektet och avvikelser

MER var tänkt som en nod som kommunerna skulle kunna vända sig till för att få hjälp i åtgärdsarbetet. MER har axlat denna roll och med tiden byggt upp en plattform för åtgärdsarbetet runt Mälaren. MER har skapat ett tätt kontaktnätverk, ökat samverkan inom Mälarens avrinningsområde och haft en stödjande roll i åtgärdsprojekt. Dessutom har MER arbetat effektivt med att höja den egna kompetensen hos kommunerna, vilket varit ett viktigt steg för att se till att idéer kunnat förverkligas till konkreta åtgärder (se Bilaga 3).

Vad som har varit oväntat var med den omfattning som projektverksamheten har ökat, och hur väl MER skulle lyckades med att växla upp resurserna för åtgärdsarbetet i Mälarenregionen. Genom uppkomsten av LIFE IP Rich Waters försågs avrinningsområdet med stora pengar till vattenvårdande åtgärder, och denna uppväxling av medel har lett till betydande insatser för att komma närmare målet att nå MKN.

Förväntningen att nå målet ”god status i samtliga vattenförekomster till 2021” har däremot inte uppfyllts. Det målet var satt utifrån Vattenförvaltningens målsättning, men då det målet även har skjutits på

framtiden i Vattenförvaltningens förvaltningsplan, är det inte förvånande att detta mål inte har uppnåtts än för samtliga vattenförekomster inom de kommuner som deltagit i projektet.

4.1.5 MER blir del av förbundets ordinarie verksamhet

Ett mycket positivt resultat av MER är att projektet gett bärkraft för MVVF att utvidga sin verksamhet. De personalresurser som tillsatts till MER har även kunnat bidra med input till arbetet i förbundets övriga verksamhet. Dessutom har medel från LIFE IP Rich Waters gjort att MVVF har kunnat utöka sitt arbete med projektutveckling och utöka sin miljöövervakning. Gränsen mellan förbundets ordinarie verksamhet och MER har sedan starten varit otydlig och flera medlemmar har vittnat om att det varit otydligt vem som har ägt projektets aktiviteter.

Inom förbundet växte idén om att införliva MER:s verksamhet som en del av den ordinarie verksamheten. Idén fick även stöd från det faktum att MER:s verksamhet har varit mycket uppskattad, och att även medlemmar som inte har ingått i MER har värdesatt den kompetens och samverkansroll som MER erbjudit. Vid årsstämman 2017 beslutades det om att ändra stadgarna och skriva in arbete med vattenvårdsåtgärder som en fast del av verksamheten inom förbundet.

Inför avslutandet av projektet var en övervägande del av förbundets medlemmar positiva till idén att införliva och utvidga verksamheten i MER som en del av förbundets ordinarie verksamhet, och vid förbundets årsstämma 2021 antogs den nya visionen. Vid årsskiftet 2021/2022 blev således MER en permanent del av förbundet och samtliga medlemmar i MVVF kan sedan dess ta del av allt det som MER har innehållit.

4.1.6 Förankring av projektets resultat och effekter

Införlivandet av MER i förbundet är ett bevis på nyttan och framgången med MER, och de resultat och erfarenheter som projektet har samlat kommer att föras vidare in i den ordinarie verksamheten. Under våren 2022 kommer resultatet av MER att spridas dels genom denna slutrapport, dels genom ett festligare avslutningsmöte. I övrigt kommer projektresultatet att spridas via presentationer, konferenser, nyhetsbrev och på förbundets sociala medier. För att medlemmar med enkelhet ska kunna återberätta och sprida resultatet av MER inom sina egna kommuner kommer det även att sammanfattas i en nedladdningsbar Powerpointpresentation, med ett tillföljande manus.

Resultatet av MER kommer framförallt att kommuniceras till projektets och förbundets medlemmar. Däremot utgör avslutandet av projektet, liksom omstrukturering inom förbundet, även ett bra tillfälle att rekrytera nya medlemmar. Således kommer insatser även att göras för att förmedla information om MER till andra organisationer inom avrinningsområdet men även i viss mån nationellt. Dessa insatser kommer syfta till att inspirera andra till att göra liknande insatser, och för att

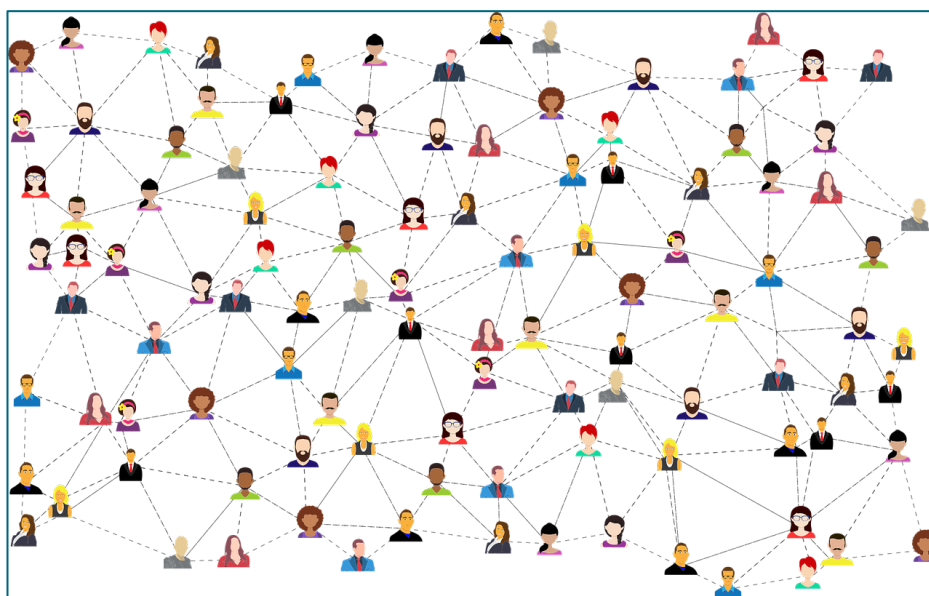

kunskapsöverföringen till andra aktörer och regioner kan leda till ytterligare samarbetsprojekt.

4.2 Sammanfattande slutsatser

Genom MER har MVVF framgångsrikt identifierat och fyllt ett behov i åtgärdsarbetet bland kommuner i Mälarens avrinningsområde. Projektet har skapat en naturlig nod för kommunerna att vända sig till vilket har haft en stor betydelse för medlemmarnas arbete med vattenfrågor.

Återkommande ord i svar och kommentarer till frågorna som ställdes till MER-projektets medlemmar under 2020 är; kommunikation, kontakter, samverkan, nätverkande och kunskapsutbyte. Framförallt har insatserna för ökad kunskap och samverkan gällande kommunernas vattenvårdsarbete fått ett stort genomslag. Genom dem har MER kunnat bli en betydande aktör för kommunerna runt Mälaren som kunnat bidra till förändringar i det praktiska arbetet och kunnat påverka politiska beslut gällande vattenfrågor.

Kommunikation, kontakter, samverkan, nätverkande och kunskapsutbyte är ord som medlemmarna använder när de beskriver MER.

Ett tydligt fokus på medlemmarnas behov har varit drivkraften i arbetet framåt och från projektets början fram till dess slut har projektledningen uppmärksammat att kommunerna gjort stora framsteg med att bygga upp sin förmåga att arbeta med vattenfrågor. Arbetsprocessen inom MER har således kunnat utvecklas från att fokusera på utbildning och medvetandehöjning, till att gå mot kapacitetshöjning och involvering. Vad som därutöver har tillkommit genom åren är att kommunerna blivit allt mer handlingskraftiga. Som ett exempel på denna utveckling kan vi titta på hur åtgärdsprojekt uppstått. Vid uppstarten av projektet behövde MER ta en aktiv roll i att utveckla och handha åtgärdsprojekt, medan arbetet på

senare år kunnat övergå till att sprida goda exempel, erfarenhetsutbyte i nätverk och till att ge inspiration till kommunernas egendrivna projekt.

Vidare har MER arbetat mycket framgångsrikt med att öka resurserna både inom projektet och hos sina medlemskommuner. MER har lyckats skala upp finansieringen till vattenvårdande projekt i hela Norra Östersjöns avrinningsområde, och genom sitt arbete försett distriktet med goda förutsättningar för att arbeta för ett friskt Mälaren. Samtidigt har den totala kostnaden för projektet enbart varit en bråkdel av dess omsättning.

För projektledningen har det varit glädjande att arbeta i ett så uppskattat projekt, och det har varit spännande att följa hur projektets verksamhet utvecklats. Det har varit tydligt att MER:s åtgärdsinriktade fokus har gjort avtryck, och projektet blivit ett sätt att vidga förbundets egen verksamhet. I vårt resultat kan vi se att projektet i stort har uppfyllt sitt syfte, och att verksamheten i fortsättningen införlivas som en del av förbundets ordinarie verksamhet är ett kvitto på att det har varit uppskattat och gjort nytta.

5 Rekommendationer

MER:s verksamhet har visat att kommuner har mycket att vinna på att arbeta samlat inom ett avrinningsområde. Genom att arbeta tillsammans med att genomföra vattenvårdande åtgärder har kommunerna kunnat skala upp projekt, samtidigt som de har kunnat dra nytta av varandras kompetenser. Projektet har fungerat som en samlingspunkt och tillsammans med de goda åtgärdsexempel som har delats och genomförts under projekttiden, har projektet motiverat och stimulerat kommunerna till att hitta nya metoder och arbetssätt.

Ännu uppnår inte Mälaren god status och åtgärdstakten behöver hålla en hög nivå för att MKN för vatten ska uppnås till 2027 (2030). MVVF rekommenderar därför att samverkan mellan Mälarens kommuner fortsätter och utvecklas ytterligare, samt att resurser fortsätter att läggas på erfarenhetsutbyten. Ett fortsatt samarbete är dessutom nödvändigt för att nå en bättre kontinuitet och kvalitet i vattenarbetet, och för att över huvud taget klara av att hantera kommande utmaningar så som miljögifter, klimatförändringar och saltvatteninträngning. De åtgärder som varit har varit framgångsrika behöver fullföljas samtidigt som ytterligare nya åtgärder behöver tillkomma. Projektledningen vill förespråka att en tydlig kommunikation med politiker och tjänstemän, där de olika parternas perspektiv och kunskap tas tillvara, liksom aktiviteter som skapar engagemang, kommer att vara fortsatt nödvändiga för att upprätthålla det produktiva samarbete som MER byggt upp.

Den viktigaste framgångsfaktorn är att vi arbetat med en fråga som berör och engagerar många. Behovet av att lära mer och få till konkreta åtgärder har gett ett stort engagemang och medlemmarnas inspel och intresse för verksamheten därför varit den största bidragande faktorn till projektets goda resultat.

